

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PIRANDELLO, LUIGI

Păcatul / Luigi Pirandello ; trad: Adriana Lăzărescu.
- București : Orizonturi, 2016
ISBN 978-973-736-318-3

I. Lăzărescu, Adriana (trad.)

821.131.1-31=135.1

Corector: *Emilia Leancă*
Tehnoredactor: *Puiu Enache*
Coperta: *Puiu Enache*

Toate drepturile asupra ediției în limba română
apărțin Editurii Orizonturi

Titlul original: **L'EXCLUSA**

Editura ORIZONTURI – București
B-dul Libertății nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20
telefon: 021.317.76.79, 0744.531.333
e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

LUIGI PIRANDELLO

PĂCATUL

Traducere de **Adriana Lăzărescu**

Editura ORIZONTURI

PARTEA ÎNTÂI

1

Antonio Pentàgora se așezase liniștit la masă ca să cineze, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

La lumina lămpii care atârna din tavanul nu prea înalt, chipul său, ciupit de vîrsat, semăna cu o mască sub albul-trandafiriu al pielii revărsate pe ceafa rasă. Fără haină, cu cămașa albastră mototolită, ușor decorată, deschisă pe pieptul păros, cu mâncile sufletești pe brațele păroase, aștepta să fie servit.

În dreapta lui stătea sora sa, Sidora, palidă și încruntată, cu ochii ageri înfuriați și ascunși sub basmaua de mătase neagră pe care-o ținea mereu pe cap. În stânga, fiul său, Niccolino, cu privirea rătăcită, cu un căpșor urecheat, de liliac, pe un gât prea lung, cu ochii foarte rotunzi și nasul drept. În față, era pus tacâmul pentru celălalt fiu, Rocco, care se întorcea acasă chiar în seara aceea după nenorocirea avută.

Îl așteptaseră până acum pentru cină. Dar fiindcă întârzia, se așezaseră la masă. Tăceau toți trei, în odaia mare și întunecată, cu peretii nu prea înalți, îngălbeniți, de-a lungul căror se aflau două interminabile șiruri de scaune, aproape fiecare de alt fel. Dinspre podeaua ușor lăsată, cu plăcile pardoselii tocite, venea un iz indefinibil, de veșted.

În cele din urmă apăru și Rocco în prag, întunecat, descompus. Era un băiat înalt cât o prăjină, blond, cu părul nu prea des, cu un ten închis la culoare și cu ochii de un albastru-deschis, cu o privire în gol, rătăcită, ochi care devineau totuși răi când își încrunta sprâncele și-și strângea gura mare, cu buzele moi, vinete. Mergând cu picioarele depărtate, își mișca și bustul, și

În același ritm dădea din cap și din brațe. Din când în când avea un tic nervos care-l făcea să-și întindă bărbia și să-și lase colțurile gurii.

— Oh, iată-l pe Roccuccio, bravo! exclamă tatăl, frecându-și mâinile groase și aspre, încărcate de inele massive.

Rocco rămase puțin să-i privească pe cei trei așezați la masă, apoi se trânti pe primul scaun de lângă ușă, cu coatele pe genunchi, cu pumnii sub bărbie, cu pălăria trasă pe ochi.

— Ei, ridică-te! reluă Pentàgora. Te-am așteptat, știi? Nu mă crezi? Pe cuvânt de onoare, până la zece... nu, mai mult, mai mult... cât e ceasul? Vino încocace: uite locul tău: ai tacâmul aici, unde era și înainte.

Și strigă tare:

— Doamna Popònica!

— Epponina, corectă Niccolino cu glasul scăzut.

— Taci, măgarule, știi și eu. Vreau s-o chem pe Popònica, la fel ca pe mătușa ta. N-am voie?

Rocco își ridică ușor capul, curios și bombăni:

— Cine e Popònica?

— Ah! o doamnă scăpătată, răspunse vesel tatăl. O adevărată doamnă, știi? De ieri e servitoare la noi. Mătușa ta o ocrotește.

— E o romaniolă¹, adăugă Niccolino, aproape șoptit. Rocco își lăsă din nou capul în mâini; și tatăl său, satisfăcut, își duse încet-încet paharul foarte plin spre buze; îi luă spuma cu o sorbitură prudentă; apoi îi făcu lui Niccolino cu ochiul și, plesnindu-și limba de cerul gurii:

— Bun! spuse. Roccuccio, vin nou; îți vine să faci cu ochiul... Gustă, gustă, îți aranjează stomacul. Prostii, fiule!

¹ Din provincia Romagna.

Și dintr-o singură înghițitură dădu tot restul pe gât.

— Nu vrei să mănânci? Întrebă după aceea.

— Nu poate mânca, observă încet Niccolino.

Au tăcut toți, atenți ca furculițele lor să nu scotocească zgomotos în farfurii, vrând parcă să nu jignească tăcerea care domnea stânenitor în camera aceea mare. Și iat-o pe doamna Popònica, cu părul de culoarea tutunului de Spania, uns nu se știe cu ce pomadă, cu ochii vineți și gura ei zbârcită, ascuțită, intrând, clătinându-se pe picioarele-i scurte, frecându-și mâinile mici, urâțite de muncă, cu o haină veche a stăpânului, legată cu mânecile în jurul mijlocului, în chip de șorț. Felul în care-și vopsise părul, aerul amărât al chipului ei, dădeau lesne de înțeles că biata doamnă decăzută ar fi dorit poate ceva mai mult decât disperata îmbrățișare a celor mâneci goale.

Imediat, Antonio Pentàgora îi făcu semn cu mâna să plece: pentru că Rocco nu voia să mănânce, nu mai era nevoie de ea. Ea își ridică sprâncenele până aproape de rădăcina părului, își lăsă peste ochii triști pleoapele cartilaginoase, și ieși, demnă, suspinând.

— Adu-ți aminte... hm... că îți-am prezis-o, rosti în sfârșit Pentàgora.

Vocea lui puternică răsună atât de tare în liniștea aceea, încât sora lui, Sidora, deși mereu absentă, cu capul în nori, se ridică brusc, luă de pe masă farfurie cu salată, însfăcă o bucată de pâine și o zbughi repede, ca să-și termine masa în altă cameră.

Antonio Pentàgora o urmări cu ochii până la ușă, apoi îl privi pe Niccolino și își frecă fața cu ambele mâini, deschizând gura într-un rânjet de gheăță, mut.

Îl năpădeau amintirile.

Cu mulți ani în urmă, când și el se întorsese în casa părinților tot fiindcă îl înselase soția, sora lui, Sidora, ciudată încă de copil, voise să nu i se reproșeze nimic.

Încet-încet îl dusesese în vechea lui cameră de holtei, ca și cum prin aceasta ar fi vrut să-i arate că se aștepta ca într-o zi sau alta să-l vadă înaintea ei, înșelat și căit.

— Îți-am prezis-o! repetă, scuturându-se de amintirea aceea îndepărtată, cu un suspin.

Rocco se ridică, enervat, exclamând:

— Altceva nu găsești de spus?

Niccolino îl trase discret de poalele hainei pe tacă-său, ca și când i-ar fi spus: „Taci din gură!”

— Nu! strigă tare Pentàgora în fața lui Niccolino. Vino încocace Roccuccio! Ia-ți pălăria asta de pe ochi... Ah, da: rana! Lasă-mă să văd...

— Ce-mi pasă de rană? strigă Rocco, plângând aproape de mânie, motitolindu-și pălăria și aruncând-o pe jos.

— Da' ia te uită cum te-ai pocit... Apă și oțet, repede: să curățăm rana.

Rocco amenință:

— Tot nu mă lăsați în pace? Plec!

— Pleacă! Ce vrei de la mine? Vorbește, dă-i drumu'! Te iau cu binele și tu mă repezi... Potolește-te, fiule! Scrisoarea, zic eu, ai fi putut-o lua mai în ușor, fără să-ți spargi capul de ușa dulapului... Dar acum, gata: prostii! Bani ai căți vrei; femei poți avea câte o să vrei. Prostii!

Prostii! era o expresie frecventă, însotită mereu de un gest expresiv al mâinii și o contracție a obrazului.

Se ridică de la masă și îndreptându-se spre scrin, pe care zacea ghemuit un motan cenușiu voinic, luă de acolo o lumânare; ca să se vadă ce voia să facă, el curăță picăturile de ceară de pe lumânare, apoi o aprinse și suspină:

— Să acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, să mergem la culcare!

— Mă lași aşa? exclamă Rocco, exasperat.

— Să ce vrei să-ți fac? Dacă vorbesc, te înfuri... Trebuie să rămân aici? Ei bine, să rămânem aici...

Suflă în lumânare și se așeză pe un scaun lângă scrin. Motanul i se cățără pe umeri.

Rocco se plimba prin cameră, mușcându-și din când în când mâinile sau făcând cu pumnii strânsi gesturi de mânie, neputincios. Plângerea.

Niccolino, nemișcat încă de la masă, sub lumina lămpii, rotunjea cu degetul arătător cocoloașe de miez de pâine.

— N-ai vrut să mă asculti, reluă tată după o tacere lungă. Ai... hm... da, ai vrut să faci ca mine... mai că-mi vine să râd, ce să-i faci? Te plâng, să știi! Dar a fost, Rocco băiatule, o încercare inutilă. Noi, Pentàgora..., noi, Pentàgora, Fufu, nu mă gâdila cu coada, nu avem noroc la neveste.

Tăcu din nou câțiva timp, ca apoi să reînceapă încet, suspinând:

— O știai... Dar tu ai crezut că ai găsit pasărea Phoenix. Și eu? La fel ca tine! Și tata, fie-i țărâna ușoară? Tot aşa. Încornorați toți!

Făcu cu mâna gestul de coarne și le agită în aer.

— Băiete dragă, le vezi? Pentru noi, ele sunt stema familiei! Nu trebuie să ne pierdem cu firea.

Niccolino rânji, continuând să rotunjească liniștit cocoloașe.

— Prostule, ce e de râs? îi spuse tată-său, ridicându-și capul chilug din piept, aprins în obrajii. Ȑsta ne e destinul! Fiecare își duce crucea. A noastră e asta! Calvar!

Și-și dădu cu mâna în cap.

— Dar, la urma-urmelor, toate sunt prostii! continuă. O cruce care nu ne împovărează prea mult, nu-i adevărat, *Fufu*? după ce am scăpat de nevastă. Ba chiar se spune că asta aduce noroc. Omul își ia nevastă, aşa

cum iei în mână o armonică, la ideea că oricine e în stare să cânte la ea. Într-adevăr, să știi să-i întinzi și apoi să-i strângi burduful, nu-i mare lucru; dar ca să miști cu abilitate degetele pe clape, aici să te văd! Se spune că sunt om rău. Dar de ce sunt rău? Pentru că aş vrea ca toată lumea să-și vadă liniștită de treburile ei aşa cum și eu îmi văd liniștit de treburile mele. Sunt însă unii care când pot cleveti pe seama cuiva, parcă se îngrașă. De altfel mie îmi face bine cine mă înjură. Știi ce fac? Înjurătura lui mi-o pun exact aici.

Se lovi cu palma pe fesă. Și apoi reluă:

— Cine vrea să moară, n-are decât. Eu mă strădui să trăiesc. Sănătate avem atâta cât să mai dăm și altora și nu ne lipsește nimic. De altminteri se știe că nevestele nu fac altceva decât să-și însere bărbatii. Când m-am însurat, băiete, bunicu-tău mi-a spus întocmai cuvintele acestea. Nu am vrut să-l ascult, aşa cum tu nu ai vrut să mă ascultă pe mine. Bineînțeles că fiecare vrea să încerce pe pielea lui. Ce credeam eu că va fi Fana, nevastă-mea, pentru mine? Exact ceea ce credeai și tu, Roccuccio dragă, că va fi a ta: o sfântă! Nu o vorbesc de rău și nici nu-i vreau răul: sunteți martori. Îi dau mamei voastre atât cât poate să trăiască și să îngădui să mergeți să o veți o dată pe an, la Palermo. La urma urmelor, mi-a făcut un mare bine: m-a învățat că trebuie să fii supus părinților. Așa că îi spun lui Niccolino: Cel puțin tu, fiule; salvează-te!

Acste vorbe nu-i plăcură lui Niccolino, care știa acum ce este dragostea trupească:

— Mai bine gândiți-vă la voi, că la mine mă gândesc eu!

— La el, oho, la el... ah, fiule! exclamă rânjind Pentâgora. Dar Sfinte Silvestre... Sfinte Martin... ocrotitori ai încornoraților!

— Bine, bine, răsunse Niccolino peste măsură de iritat. Dar nouă, mama, biata de ea, ce rău ne-a făcut, chiar dacă e adevărat că...

— Niccolino, acum mă superi! Îl întrerupse tatăl, ridicându-se în picioare. E un destin, prostule! Și eu vorbesc spre binele tău. Însoară-te, însoară-te, dacă trei încercări eşuate nu-ți ajung, și, dacă ești cu adevărat un Pentâgora, vei vedea!

Se eliberă de motan cu o scuturătură, luă de pe scrin lumânarea și, fără nici măcar să o aprindă, ieși iute din cameră.

Rocco deschise fereastra și începu să privească lung afară.

Noaptea era umedă. Departe, după ultimele case, jos, la poalele colinei, câmpia nesfârșită, singuratică, se întindea sub un văl trist de ceată, până la țărmul mării, luminată palid de lună. Cât de mult aer, cât spațiu dincolo de fereastra îngustă! Prăvi fațada casei, expusă vântului, ploilor, melancolică, în umezeala lunară; privi străduța întunecată, pustie, vegheată de un singur felinar plângăret; acoperișurile caselor sărmâne cufundate în somn; și neliniștea îi crescă. Rămase uimit, cu sufletul aproape rătăcit, privind în continuare; și întocmai cum, după un uragan violent, nori ușori rătăcesc nehotărâti, gânduri străine, amintiri confuze, impresii îndepărtate îi apărură în minte, fără un contur precis. Se gândi că pe când era încă un copil de o șchioapă, acolo, pe străduța aceea strâmtă, tocmai sub felinarul acela cu lumină slabă tremurătoare, într-o noapte fusese ucis un om luat prin surprindere; după care o servitoare îi spuse că duhul aceluia fusese văzut de atâția; iar el se înfricoșase atât de tare, încât multă vreme nu a mai putut privi pe strada aceea... Acum casa părintească, pe care o părăsise de aproape doi ani, punea din nou stăpânire pe el, cu toate reminiscențele și cu oprimarea

de odinioară. El era din nou liber, ca pe vremea când se știa holtei. În noaptea aceea va dormi singur în cămăruța pustie, în patul mic de atunci: singur! Casa lui de om căsătorit, cu mobilele noi bogate, rămăsese goală, întunecată... ferestrele rămăseseră deschise... și luna aceea, care cobora în ceață deasupra mării îndepărăte, fără îndoială că se vedea și din dormitorul lui... Patul lui dublu... cu tot felul de cuverturi cu volane de mătase roz... ah! Închise ochii și strânse pumnii. Și mâine? ce se va întâmpla mâine, când tot satul va afla că și-a alungat de acasă soția necredincioasă?

Acolo, cu capul cufundat în vasta liniște melancolică a nopții, străpunsă ici și colo și vibrând de țipete iuți de lileci invizibili, cu pumnii încă strânși, Rocco gemu, exasperat:

— Ce trebuie să fac? ce trebuie să fac?

— Du-te la englez, insistă încet și calm Niccolino, care stătea tot în același loc, cu ochii fixați asupra feței de masă.

Rocco tresări la glasul lui și se întoarse, uimit de sfatul acela și văzând că fratele lui e tot acolo, impasibil, sub lampă.

— La Bill? îl întrebă, încruntat. Și de ce?

— Eu, în situația ta, l-aș provoca la duel, spuse simplu și convins Niccolino, adunând în căușul palmei toate cocoloașele de pâine și ducându-se să le arunce pe fereastră.

— La duel? repetă Rocco, și stătu puțin să se gândească, încremenit; apoi izbucni: Așa e, chiar aşa, ai dreptate! Cum de nu m-am gândit? Sigur, duelul!

De la biserică din apropiere ajunseră până la ei ecourile clopotelor liniștite de la miezul nopții.

— E miezul nopții.

— Englezul o fi treaz.

Rocco luă de pe jos pălăria mototolită.

— Mă duc!

2

Pe scară, în întuneric, Rocco Pentàgora rămase puțin încurcat, neștiind dacă să bată la ușa englezului sau la aceea de mai jos, a unui alt chiras, profesorul Blandino.

Antonio Pentàgora își construise casa în forma unui turn, cu mai multe etaje. Pentru moment se oprișe la etajul al patrulea. Dar, ori că această casă se afla în realitate puțin în afara târgului, ori că nimeni nu voia să aibă de-a face cu proprietarul, cert era că Pentàgora nu reușea în niciun chip să închirieze un apartament. Primul etaj era gol de mulți ani; din al doilea o singură cameră era ocupată de profesorul Blandino, îngrijit de doamna Popònica; din al treilea era ocupată tot o singură cameră, de englezul Mr. H. W. Madden, zis Bill. Toate celelalte, de șoareci. Portarul avea gravitate demnă a unui notar; dar era plătit numai cu cinci lire pe lună, drept pentru care nu saluta niciodată pe nimeni.

Luca Blandino, profesor de filosofie la liceu, în vîrstă de aproape cincizeci de ani, înalt, slab, chel, în schimb bărbos peste măsură, era un om puțin obișnuit, bine cunoscut în ținut pentru faptul că era de o voioșie nemai-pomenită, despre care discutau toți. Înjugat de nevoie și cu o tristă resemnare învățământului, absorbit mereu de meditațiile lui, nu-i păsa de nimeni și de nimic. Totuși, dacă cineva ar fi știut să-l trezească pe neașteptate, în aşa fel încât să-l facă să coboare din sfera gândurilor înnoorate, ar fi reușit să-l câștige de partea sa și să și-l facă un ajutor prețios și dezinteresat. Rocco știa acest lucru.

Nu mai puțin ciudat era Madden, profesor și el, dar particular, de limbi străine. Dădea, în schimbul unei sume derizorii, lecții de engleză, germană și franceză, disprețuind limba italiană. Fruntea lui imensă era aşadar o adevărată piață internațională. Părul auriu, foarte subțire, părea că se îndepărtașe de frunte și de temple de teama nasului coroiat, robust; dar în căutarea lor, din înălțimea sprâncenelor șerpuiau sus, sus, ca și când s-ar fi dus să se ascundă, două vene umflate. Sub sprâncene se distingea ochii cenușii-albaștri, uneori șireți, alteori îndurerați, parcă apăsați de frunte. Sub nas, mustăcioara de culoarea fânului, tăiată riguros în jurul buzei superioare. Deși avea fruntea monumentală, natura a vrut să înzestreze trupul domnului Madden cu o oarecare sprinteneală de maimuță și domnul Madden a ținut să profite și din această virtute: în orele libere, dădea lecții de scrimă; dar aşa, fără nicio pretenție, să reținem.

Poate că nici el, bietul Bill, nu ar fi știut că spună cum a ajuns din Irlanda natală într-un târg din Sicilia. Din patrie nu i-a venit niciodată nicio scrisoare! Era chiar singur, cu mizeria în urma lui, în trecut, și cu mizeria înainte, în viitor. Părăsit astfel la discreția sorții, nu ceda totuși. Într-adevăr, din fericire pentru el, domnul Madden avea în minte mai multe cuvinte decât gânduri, pe care și le revedea continuu.

Așa cum prevăzuse Niccolino, Rocco îl găsi treaz.

Bill stătea pe o canapea veche și ruptă în fața unei măsuțe, cu fruntea lui mare, luminată de o lampă cu abajurul rupt; desculț, ținea un picior deasupra celuilalt și mușca furios dintr-un sendviș, privind cu religiozitate o sticlă desfundată, de bere proastă, aflată în fața lui.

Fiecare din dalele camerei cerea o mătură și o scuipătoare pentru domnul Madden; pereții și cele câteva mobile decrepite cereau o cărpă de praf; patul acela

prăpădit de i se vedea ramele cerea brațele zdravene ale unei servitoare viguroase, care să-l strângă și să-l primenească cel puțin o dată pe săptămână; costumele domnului Madden cereau nu o perie, ci mai degrabă o țesătă, de cal.

Geamurile singurei ferestre erau deschise; obloanele apropiate. Pantofii domnului Madden, unul ici, altul colo, în mijlocul camerei.

— Oh, Rocco! exclamă cu pronunția lui barbară, în care se gargarisea, strivea, scuipa vocalele și consoanele, cu o silabisire trunchiată, ca și cum ar fi vorbit cu un cartof fierbinte în gură.

— Iartă-mă, Bill, dacă vin aşa târziu, spuse Rocco, cu un chip cadaveric. Am nevoie de tine.

Bill repeta aproape totdeauna ultimele cuvinte ale interlocutorului său, de parcă ar fi vrut să-și agațe de ele răspunsul:

— De mine? Un moment. E de datoria mea să-mi pun mai întâi pantofii.

Și privi mirat rana de pe fruntea prietenului său.

— M-am încăierat cu cineva.

— Nu înțeleg.

— Încăierat! urlă Rocco, arătându-i fruntea.

— Ah, o încăierare, foarte bine: a *strife*, der *Streite*, une *mélée*, yes, am înțeles foarte bine. Se spune *lite* în italiană? *Li-te*, foarte bine. Ce pot să fac eu?

— Am nevoie de tine.

— (*Li-te*). Nu înțeleg.

— Vreau să provoc pe cineva la duel!

— Ah, un duel, tu? Foarte bine, am înțeles.

— Dar nu știu, nu cunosc deloc scrima. Ce trebuie să fac? Nu aş vrea să mă las omorât ca un câine, înțelegi?

— Ca un câine, foarte bine, am înțeles. Și atunci, câteva... *coup*? Ah, o lovitură se zice? Da, *infallible*, eu învăț pe tine. Foarte simplu, da. Acum?